

doncs del mig del regueró (que és on es veu circular l'aigua, en aquests corrents tranquils o mig embassats).⁴

Ara bé, si *fila* té gran extensió valenciana, també ha existit *fil* amb sentit connex, si bé ha quedat només en la terminologia de l'Horta gandienc. En el terme mateix de Gandia, es veu que *fil* és un branc de sèquia, més que sèquia grossa;⁵ a Benipeixcar, terme petit, hi ha dues artèries de reg, l'una el «*Fil de Benipeixcar*» i l'altra és *Vernissa*, que em descriuen dient «és un *fil* d'aigua que neix al terme del Real, travessa Benipeixcar i va a parar a Benitredrà i Gandia». És visible, doncs, que *fil*, tot i havent esdevingut ja en part el nom d'una categoria de sèquies, encara conserva el valor etimològic de 'corrent seguit d'aigua que va des de x a z'. En general duen noms del poble o despoblats que abasteixen principalment (*Fil de Beniopa*, *Fil de Pardines*, etc.), però també n'hi ha amb noms més peculiars i propis de l'artèria.⁶

Fila en matèria de reg és cosa valenciana, i amb doble aplicació, 'mena d'entitat irrigadora' i 'mesura d'aigua de regar', totes dues documentades ja en el S. XIV (*AlcM*, §§ 3 i 4): les enquestes toponímiques hi mostren 3 o 4 zones o focus locals d'intensitat major: la Plana, l'Horta, les comarques a la dreta del Xúquer, i cap al Segura: en aquesta es continua més amplemment en domini castellà (Hortes d'Oriola i Múrcia).⁷

L'accepció § 4 és mesura fixada alhora en termes de volum i cronològics: la *fila d'aigua* varia localment entre 46 i 86 litres per segon (Casas Torres, gloss. de l'ed. de Cavanilles, *Obs.* I, p. xv); en termes més col·loquials l'aspecte cronològic queda més implícit: «allí, quan plou molt, ix un brull que té una *fila*» (Bèlgida), «quan plou molt, l'ullal del Pla de Lacuna [fa] deu *files*» (Laguar, 1963); en algunes rodalies una reglamentació coneguda (que varia localment) fa que es distribueixi l'aigua de regar segons les partides, i allí el sentit del mot es decanta cap a significar 'tanda de reg': a les Valls de Segó us parlaran que «hui és un dia de *fila* completa» (1962); a la Ribera Alta us explicaran que allà es «paga per *regóns* (vegades que es rega), no per *talla anyal*, però d'altres *reguen a fila*», on doncs a *fila* sembla equivalent de 'per torn': aquells deuen poder regar sempre que paguen, aquests no més segons una paga pre-establerta (Càrcer, 1962, § 3).

S'esmenta això a la Plana més que enlloc, on es concreta marcadament en una entitat més petita que la *sèquia mare*: «les 11 sèquies mares es divideixen en *braçals* o *files*: açò si hi ha *plányca* al mig», Almàsora (tenen nom propi: *Fila del Moli*, *Fila de Navarro*, etc., 1961); hi ha també *fileta*, i no sé si alguna, com la important *Fileta de Fadrell*, no té tanta individualitat com les 4 sèquies mares que s'anomenen; i d'altra banda n'hi ha de menors (*Fila del Tauló*), CastPna.; s'estén aquesta zona bon tros més enllà que l'Horta del Baix Millars, tant cap al Nord (Benicàssim) com al Sud (Xilxes), des d'on no hi ha a penes solució de continuïtat, cap a les Valls de Segó, etc. Car també a l'Horta el terme està en curs, on per exemple, al-

menys us parlen de *filetes*: «una *filèta* rega menys que un braç» (Xirivella, 1962). En les comarques de Gandia i de Xàtiva es torna a intensificar l'aparició del nom i la cosa, en aquesta netament amb el valor de sub-sèquia o branc de sèquia: a Novetlè hi ha «3 sèquies i 4 *files*»; i encara amb rangs extrems o intermedis diferenciats: a les Ordenances de la Séquia del Puig de Xàtiva (publ. 1951), s'enumeren, en terme de Llocnou, les «*filas* del Terrafort y del Canyaret, la de Borrella y, dos *medias-filas*, de Jimeno y Bailadora».

c) 'Sèrie allargassada de persones o coses, una darrere l'altra, o al costat de l'altra', 'filera', acc. on la base semàntica 'disposició en forma de fil' és evident. La tenim ja en Muntaner, i és ben coneguda l'extensió romànica d'això, a l'it., el fr., el cast., etc. (cf. DCEC II, 918b17-9, 919a7-10, i DECH); en català i en cast. aviat guanya preferència popular sobre aquest primitiu el derivat en *-era* [cast. *hilera*, 1552], cat. *filera*, sobretot militar de primer: mj S. XVI «dos *fileras* de soldats», Comas, *Coses Asseny.*; «soldat --- les *fileres*: ordines, series; cada *filera* de 25 hòmens: singuli ordines ex vicenis militibus» (OPou, 1575, *ThPu.*, 175); *filera* de soldats, Moradell, a. 1640 (cita en Careta, *Barbr.*, s. v. *fila*); i en la cançó popular, on apareix també aviat el verb *afilera*, ja en cançons de l'època bandolerisca [c. al S. XVII]: «els soldats aplegà, / quan [r]eplegats estan els va té *filerà*, / al cap de la *filera*, Agneta hi va trobà» (en 6 versions); i napoleònica: «Bep de l'Oli va al davant - y el alfelis va darrera, / un sargento ne va al mitx - que renglera les *fileres*», MilàF (*Romillo*, 296.17, 100.10) (no existeix *filerar*, *AlcM*, sinó *afilera* amb *a* omès en fonètica sintàctica).

Sovint, i en tots els tons, en escr. de la Renaix.: «mes ja a l'incendi, roges, esclaten les montanyes, / y per esqueys y balmes, *filera* de volcans, / foragiten los fosos tressors de ses entranyes / ---», *Atl.* (64); «quan la comitiva tornava de casament, lo P. arribava al poble: se retirà a un costat per fer pas a l'alegre colla dels seguidors, contemplà la llarga *filera* de convidats que omplien lo caminal ---», EmVilanova (*Del meu tros*, 126); «un poal ple d'aygua y dues *fileres* de gots, de cul enlayre, arrengrerats ab simetria», Bosch de la Tri. (*Lena*, 20).

Altament no té aquest mot menys aplicacions tècniques: «planxa d'acer amb foradets, per on es fan passar *fil*s metàl·lics un xic més gruixuts, per anar-los apriant; aparell per a fabricar *fil*s metàl·lics; òrgan que en alguns animals produeix *fil*s de substància còrnia (teranyines, seda, etc.)», Fontserè (*CiFiNat.*, pp. 110, 109, 185).

I en forma diminutiva, usos nàutics: ross. *filerella* o *filereta* 'renglera': «hi ha tres rocs en *filereta* (passant-hi en la barca)» El Barcarès (1960); *fileret* 'la rebava que voreja els *corredors* de la barca' (Sant Pol, 1930), *els filerets* 'peça que protegeix les escotilles, aguanta el quarter i priva l'aigua d'entrar a dins' (L'Escala, 1937), que ja existiria en el S. XVI, car d'ací degué manllevar *FILARETE* el castellà (1607).

d) No està ben aclarit el substrat semàntic ni la